

Etibar Məmmədov: "20 Yanvarın olmaması mümkün deyildi"

Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının (AMİP) lideri, Milli Azadlıq Hərəkatının rəhbərlərindən biri Etibar Məmmədov "Turan"a müsahibə verib. Müsahibəni ixtisarla oxucularımıza təqdim edirik.

- 20 Yanvar hadisəsinin müəllifi kim idi?

- 20 Yanvar Milli Azadlıq Hərəkatının qarşısını almaq məqsədi ilə o zamankı SSRİ rəhbərliyi tərəfindən həyata keçirilən aksiya idi. Burada beynəlxalq vəziyyət, xarici və daxili səbəblərin hər birinin öz rolu var idi. Əsas isə o idi ki, mərkəzi hakimiyyət günbəgün güclənən azadlıq hərəkatının qarşısını almaq və başqalarının da gözünü qorxutmaq üçün cəza aksiyası həyata keçirmək qərarına gəlmişdi.

- 20 Yanvar hadisələrinə gedən yolda daxili və Moskva amillərini necə xarakterizə edərdiniz?

- Milli azadlıq hərəkatı Qarabağ məsələsi ilə başlamışdı. Azərbaycan ərazisinin bir hissəsini öz dövlətinin ərazisinə qatmaq üçün ermənilərin hərəkatı başlamışdı. Ermənilər keçmiş SSRİ rəhbərliyi səviyyəsində böyük dəstək əldə etmişdi. Azərbaycan isə buna müqavimət hərəkatı ilə cavab verdi. Müqavimət hərəkatı fəaliyyətə başlayan zaman məlum oldu ki, Azərbaycanın o zamankı rəhbərliyində olanlar bu prosesdə xalqın tələbinə uyğun hərəkat edə bilmir. Bu səbəbdən də rəhbərliyin fəaliyyətini xalqın istəyinə uyğun həyata keçirmək üçün onların səlahiyyətlərini ələ almaq kampaniyası başladı. Bu isə təşkilatlanma ilə nəticələndi, Xalq Cəbhəsi hərəkatı yarandı. Bir qədər sonra hərəkat xarakterini dəyişərək, milli-azadlıq hərəkatına çevrildi. Çünki SSRİ daxilində Dağlıq Qarabağ probleminin həlli artıq qeyri-mümkün görünürdü.

- O zamankı həmkarlarınızdan bəzilərinin iddiasına görə, 20 Yanvar hadisəsi olmaya bilərdi. Onların fikrincə, bu, Xalq Cəbhəsinin liderlərinin emosional hərəkatları nəticəsində baş verib. Siz necə fikirləşirsiniz?

- Belə yanaşma onların emosional fikirlərindən və ya qərəzli mövqelərindən irəli gəlir. Çünki o zaman onlar kommunist rəhbərlər kimi xalq hərəkatının güclənməsindən çox qorxuya düşmüşdü. Onlar güclənən xalq hərəkatına uyğun fəaliyyət göstərmədikləri və onun tələblərinə cavab vermədikləri üçün özlərini kənarlaşdırmaq məcburiyyətində qalmışdılar. Bir daha deyirəm ki, bu hadisələrin səbəbi güclənən xalq hərəkatı və xalq hərəkatının milli azadlıq hərəkatına çevrilməsi idi. Bunun qarşısını almaq üçün mərkəzi hakimiyyət cəza aksiyası keçirmək qərarına gəlmişdi. Yəni, 20 Yanvarın olmaması mümkün deyildi. Çünki SSRİ kimi güclü bir imperiya varlığını saxlamaq üçün hansısa tədbirlərə əl atmalı idi. Bu tədbirlərin içərisində cəza aksiyaları da var idi.

- Cəza aksiyalarından qaçmaq mümkün idimi?

- Mümkün olsa idi, Gürcüstan bu aksiyadan qaça bilərdi, ondan öncə Alma-Atıda cəza aksiyası baş vermişdi, Bakıda cəza aksiyasından sonra bu, Vilnüsə baş verdi. Ən sonda isə kommunist rejimi özünü qorumaq üçün 1991-ci ilin avqustunda Moskvada cəza aksiyası həyata keçirməyə məcbur oldu. Cəza aksiyalarından qaçmaq mümkün deyildi. Bu, tarixi bir hərəkatdır və bütün imperiyaların dağılması prosesində baş verib. Azərbaycandan da çox itkilər verən ölkələr belə öz müstəqilliyinə qovuşandan sonra hərəkata qarşı ittiham irəli sürməyiblər ki, müstəqillik öz-özünə baş tutacaqdı.

- 20 Yanvarın tarixi dərsləri nədir?

- Tarixi dərslər, təəssüf ki, hələ tam öyrənilməyib. Mənim fikrimcə, tarixi dərsləri odur ki, təhlükə olanda xalq bütün qüvvələrini birləşdirmək üçün özündə güc tapır. Azərbaycan xalqının ən böyük milli birliyi yanvar hadisələri və ondan sonrakı dövrdə olub. Bu cür böyük birliyə Azərbaycan bu hadisələrdən öncə də, sonra da nail ola bilməyib.

20 Yanvarın ikinci dərsi ondan ibarətdir ki, Azərbaycanda bu prosesdən sonrakı hadisələr göstərdi ki, nə zaman hakimiyyətdə olanların bir hissəsi xalqla birləşsə, bu qrup adamlar mübarizənin birinci mərhələsində öləri müvəffəqiyyət əldə etsə də, ikinci mərhələdə süquta uğrayır.

20 Yanvarın digər ölkələrdəki hərəkatlardan fərqi o idi ki, Azərbaycanın kommunist rəhbərlərindən bir nəfər belə xalqın tərəfinə keçmədi.

- 20 Yanvar hadisələrindən sonra ilk həbs olunanlardan biri də siz oldunuz. Moskvanın məşhur Lefortovo həbsxanasında saxlandınız. O günləri necə xatırlayırsınız?

- Mən Moskvada həbs olundum. 20 Yanvardan sonra Azərbaycan dünyada təklənmiş millət vəziyyətinə düşmüşdü. Çünki Bakıda cəza aksiyasını həyata keçirənlər beynəlxalq güclərdən dəstək alırdı. Amerika və Avropa keçmiş Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının baş katibi Mixail Qorbaçovu dəstəkləyirdi. Dünya ictimaiyyətinə belə təqdim olunmuşdu ki, Bakıda dini ekstremist qüvvələr dünyəvi hakimiyyəti devirib dini dövlət qurmaq istəyir. Məhz M.Qorbaçov bunun qarşısını alır. Bu yanlış məlumatların qarşısını almaq, dünya ictimaiyyətinə həqiqəti çatdırmaq üçün Azərbaycan informasiya blokadasından çıxmalı idi. Mən qərara aldım ki, xarici jurnalistlərin yeganə akkreditə olunduğu Moskvaya gedim. Moskvada Azərbaycanın daimi nümayəndəliyində mətbuat konfransı keçirdim və hadisələrin birbaşa iştirakçısı kimi həqiqi məlumatları beynəlxalq medianın diqqətinə çatdırdım. Mətbuat konfransının gedişində mənə müraciət etdilər ki, SSRİ rəhbərliyi ilə görüşlər keçirim və məsələni müzakirə edərkən. Hətta M.Qorbaçovun bir nümayəndəsi də gəlmişdi və Mərkəzi Komitənin katibi Yakovlevin adından görüş

istəmişdi. Ancaq həmin gecə daimi nümayəndəliyə hücum etdilər, nümayəndəliyi dağıtdılar və mənə həbs etdilər. Həbs prosesi zamanı orada yaşayan azərbaycanlılar özlərini çox dəyanətli apardı, həbs olunandan sonra da çox böyük dəstək aldım. Xalqın dəstəyi isə mənə güc verirdi ki, həbsxanadakı ağır istintaq prosesində dayana bilim. Xalqın dəstəyinə arxayın olan mən və həbsdə olan hərəkətçilər sübut etdik ki, hər hansı cinayət etməmişik, gələcəkdə də milli azadlıq hərəkətini davam etdirəcəyik.